

Таранець Є., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник: Побережець Г., к.і.н., доцент
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: ann20081988ann@gmail.com

МІФОЛОГІЧНІ ОБРАЗИ В ІСТОРИЧНОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Міфологічні образи, що насичували український фольклор, були дуже різноманітними. Їх знаходили в річках та озерах, полях та лісах, болотах та особливо домах. Навіть на наш сучасний погляд незначні відмінності (іноді навпаки містичні схожості) давали віруючим людям основу для нових вірувань.

Кожна міфологія світу має своє соціальне підґрунтя. Захоплюючи грецька міфологія складалася за умов рабовласництва, тож її легенди оспівували богів і героїв, далеких від земних справ, від настроїв народу. Чвари і конфлікти Олімпу носять суто аристократичний, панський характер. У давніх українців не було рабства. Вони жили дружними родинами, задругами, де панувала общинна рівність. Тож і персонажі їхньої міфології були простими, людяними, близькими, земними[1].

Перш за все, згадуючи наш фольклор, сучасні жителі міст не обминають увагою домовиків. Причому думки діляться на дві категорії – одні вважають, що в квартирах їх не живе більше, деякі, що це або пережитки минулого, або ж домовики живуть тільки в селах.

Домовик

В кожній хаті є господар,
Охоронець дому він,
Всіх кутків один володар,
Охоронець білих стін.

Домовик не допоможе,
Якщо буде дуже злий.
Не залиште негоже
Молока і хліб ржаний.

Якщо буде він голодний,
Річ якусь як забере
І шукати будеш довго -
Не віддасть якщо візьме.

Ще він нечисть відганяє -
Береже сім'ю твою.
Духів різних він шугає,
Відганяє в темряву.

Ну а як його пізнати?
Домовик - це дух-дідусь,

З бородою наче з вати,
Ріст низенький, я клянусь!

Не забудь його забрати
Із собою в новий дім.
Віник треба вам дістати,
Чи башмак старий, скажімо.

Як з собою його візьмете,
Стане новий дім своїм.
Якщо все ви це збагнете,
То не стане дід лихим[2].

Даний вірш є прикладом розуміння домовиків в історії української культури. Наприклад, згадується обряд перевезення домовиків в новий дім (на вінику або у старому башмаку), коротко описана зовнішність (низенький дідусь з сивою бородою), потреба в задобрювати домовика, оскільки не зважаючи на доброту, це все ж таки нечисть, а отже не буде нічого робити безкорисно.

Коли ми говоримо «міфологічні образи» в нас одразу з'являється асоціація з богами. Більшість сучасних українців вірять в християнського Бога Ісуса, в давнині же, до хрещення Русі був популярний пантеон богів.

У науці остаточно не встановлено, чи слов'яни мали єдиного Бога, бо всі свідчення говорять про них, як про многобожників. Грецький письменник VI ст. Прокопій у своєму творі "Про готську війну" писав про слов'ян та антів, що вони почитали єдиного Бога: «Єдиного Бога, що посилає блискавку, признають вони владикою всіх». Так само історик XII ст. Гельмольд розповідає про віру балтійських слов'ян і твердить, що вони визнають одного великого Бога, що є Богом Землі і Неба. Початковий наш Літопис також, оповідаючи про договори з греками, подає ніби звістку про Одного Бога в киян, але дуже неясно.[3]

Існує думка, що першим головним Богом був Сварог, а вже від нього пішли усі інші. Хоча в науковій літературі його згадують як Бога вогню і ковальства, але в переказах Сварог постає Прабогом, Богом Небосхилу. Вже пізніше, на зміну Праотцю прийшли його діти – Сварожиці, які дали батькові спочити.

Ще один дуже важливий образ в українській міфології – відьма. Слово відьма прийшло пізніше, в народі ж її називали чародійкою, чередільницею, босорканею або чарівницею. Відьмами прозивали дівчат або жінок, що відрізнялись від інших. Це могло бути як і відчуження від людей, так і вада тіла або обличчя. Згідно цього відрізняли відьм навчених і вроджених. Відчужниць називали навченими, вважалось, що вони отримали свої чари від чорта, а ховались, бо отримали в знак договору з нечистою силою короткий хвостик. Дівчатам з вродженими вадами було ще гірше, бо з дитинства їх принижували вважючи, що вони народились з негідними знаннями. Крім того вважалось, що відьми мали здатність перевтілюватися в тварин, основними їх обліками були змія, кішка, жаба, кролик. Одна відьма мала тільки один образ. Вірними супутниками чародійок були чорні коти, передвісники біди і нещастя. Крім того було повір'я про шабаші чередільниць, на які вони літали на мілтах. Тому в Вальпургієву ніч (з 30 квітня на 1 травня) не можна було виходити на двір.

Прикладів яскрової української міфологічної культури можна підібрати ще безліч. В даній роботі я подала тільки три приклади фольклорних образів (нечисть, Бог, людина з над можливостями).

Використані джерела:

- 1.Плачинда Сергій Петрович «Словник давньоукраїнської міфології».
- 2.Таранець Єва Олександріна вірш «Домовик».
- 3.Культурно-історичний портал «Спадщина предків».